

Köpekçi Nuri Efe ve Milli Mücadeledeki Faaliyetleri
Köpekçi Nuri Efe and National Struggle Activities

Ercan Haytoğlu*

Özet

Köpekçi Nuri Efe Tavas'ta dünyaya gelmiş ve düzenli bir eğitim hayatı olmamıştır. Tavas ve havalisinde adı duyulan Efe, Milli Mücadele döneminde Tavas Heyet-i Milliyesinin kurucuları arasında yer almıştır. Tavas Heyet-i Milliyesi'nin gayretleri ile toplanan gönüllü güçlerinden oluşan Tavas müfrezesinin başına Öğretmen Mehmet Ali Bey ile birlikte geçirilmiştir. Efe, Tavas müfrezesi ile Umurlu'da cepheye intikal etmiş ve cephede birçok yararlılıklar göstermiştir. Demirci Mehmet Efe'nin Denizli Olayı sonrası Tavas'ı baskılamaya çalışması karşısında Efe, Tavas'ta oluşturulan silahlı savunma gücü içerisinde yer almıştır.

Bir süre sonra Efe, Demirci Mehmet Efe tarafından Tavas İnzibat Komutanı olarak atanmış ve Tavas'ta etkili bir konum kazanmıştır. Bu dönemde kendi adamları arasına asker kaydetmek gibi Askerlik Şubesinin görevlerine el atmak gibi Tavas'ta sergilediği keyfi davranışlar Batı Cephesi Komutanlığının dahi dikkatini çekmiştir.

Milli Mücadele sonrası Tavas'ta hayatını sürdürmüş, hayvancılık ve yük taşımacılığı ile uğraşmış, hayatının son zamanlarında tütün ziraati yapmıştır. 1951 yılında vefat eden Efe, kumar tutkusu nedeniyle zaman içinde servetini ve halkın kendisine duyduğu saygıyı önemli ölçüde kaybetmiştir.

Anahtar kelimeler: Köpekçi Nuri Efe, Milli Mücadele, Tavas, Demirci Efe

Abstract

Köpekçi Nuri Efe was born in Tavas. He did not have a formal education. He became prominent in and around Tavas. He was among the founders of the National Committee of Tavas during the National Struggle era. He was appointed jointly with teacher Mehmet Ali Bey as the head of the Tavas battalion, which was formed by volunteer forces thanks to efforts of the National Committee of Tavas. He went swiftly to the front line in Umurlu with the Tavas battalion and he proved his capabilities. He was involved in the armed defense

* Doç. Dr. Ercan Haytoğlu, Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Pamukkale.
ehayt@pau.edu.tr

force in Tavas after the Demirci Mehmet Efe's Denizli incident, when Mehmet Efe was trying to suppress Tavas.

After a while, Nuri Efe was appointed as Commander of Tavas Battalion and he gained an influential status in Tavas. During this time, he acted arbitrarily in matters such as registering soldiers into his ranks, which interfered with the duties of the recruiting office.

After the national struggle Nuri Efe continued his life in Tavas. He did stockbreeding, carrying loads, and tobacco cultivation during the last years of his life. Efe, who died in 1951, not only lost his wealth due to his passion for gambling but also lost somewhat the respect people showed for him.

Keywords: Köpekçi Nuri Efe, National Struggle, Tavas, Demirci Mehmet Efe, Denizli

Doğumundan Ölümüne Köpekçi Nuri Efe¹

Nuri Efe, 1877 yılında² Parsal Hoca olarak tanınan³ Bekir Efendi ve Ümmühan Hanım'ın çocuğu olarak Tavas'ın⁴ Samanlık Mahallesiinde dünyaya gelmiştir⁵. Bekir Efendi ve Ümmühan Hanım'ın⁶ Nuri ve Ayşe olmak üzere iki çocukları olmuştur⁷.

Nuri, belli bir eğitim almamış,⁸ babası Bekir Efendi'den aldığı Kur'an-ı Kerim dersleri ile hafız olmuştur.⁹ Gençlik döneminde Tavaslıoğullarından Derviş Ağa'nın kızı ile evlenmesi söz konusu olmuş ise de bu evlilik gerçekleşmemiştir.¹⁰

Nuri Efe'ye hayvanları çok sevmesi ve özellikle köpeklere karşı aşırı ilgi göstermesi nedeniyle "Köpekçi" lakabı takılmıştır. Nuri Efe'nin son zamanlarında çok kıymet verdiği

¹ Ödemiş'te 6-7 Eylül 2012 tarihlerinde yapılan Zeybek Ateşi 2. Ulusal Efe Kurultayı, Türk Tarihinde Efe ve Zeybek Kültürü Sempozyumu'nda sunmuş olduğum "Milli Mücadele'de Tavas'lı Bir Efe: Köpekçi Nuri Efe" başlıklı bildirimim genişletilmiş şeklidir.

² 5490 sayılı kanunun 39. maddesi ve Nüfus Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün 07.08.2006 tarihli oluruna dayanarak doğum tarihine tamamlama işlemi yapılarak doğum tarihi 01.07.1298 kabul edildiği için doğum yılı 1877 olarak yer almıştır. Nuri Efe'ye ait Nüfus Kayıt Örneği, Tavas Kaymakamlığı (İlçe Nüfus Müdürlüğü)'nün 09.05.2012 tarih ve B.05.0.NÜV.4.20.74.00.1670.2022 sayılı yazısı.

³ Şükrü Tekin Kaptan, Türk Kurtuluş Savaşında Denizlili Önderler, Cilt 2, Denizli 2000, s. 76, Babası "Tülübaşlar" camiinde imamlık yapmış, babasının görev yaptığı camii de "Parsal Hoca camii" olarak anılmıştır. Y.n.

⁴ Tavas kaza merkezinin eski adı Yarengüme'dir.

⁵ Nuri Efe'nin Nüfus Kayıt Örneği, Tavas İlçe Nüfus Müdürlüğü.

⁶ Selahattin Batmazoğlu, Nuri Efe'nin Hamdi adında bir erkek, Fatma, Ayşe ve Gülizar adlarında üç kız kardeşi olduğu bilgisini vermiştir. Erkek kardeşi Hamdi Bey Albaylığa kadar yükselmiştir. Bu bilgi 1933 Tavas doğumlu Emin oğlu Selahattin Batmazoğlu'ndan alınmıştır. (Görüşme tarihi: 26.04.2012)

⁷ Nuri Efe'ye ait Nüfus Kayıt Örneği, Tavas Kaymakamlığı (İlçe Nüfus Müdürlüğü)'nün 09.05.2012 tarih ve B.05.0.NÜV.4.20.74.00.1670.2022 sayılı yazısı.

⁸ Şükrü Tekin Kaptan, *Kurtuluş Savaşı'nda Denizli'li Önderler*, Denizli 2004, s. 97, Az okuryazar olduğu ve eski yazıyı okuyup yazdığına dair bilgiler bulunmaktadır. Kaptan, *Kurtuluş Savaşı'nda*, s. 100.

⁹ Tavas Şöförler ve Otomobilciler Odası, s. 27. Bu çalışma Selahattin Batmazoğlu tarafından hazırlatılıp basılmıştır.

¹⁰ Kaptan, *Kurtuluş Savaşı'nda*, s. 101.

Zeybek, Zorbaz, Tokman ve Kırık adlı dört köpeği olmuş¹¹ ve Tavas'ta her yere köpekleriyle gitmiştir.

Efenin kızanları Tavas, Acıpayam ve Çal'dan olup, baş kızanlığını Çallı'nın Ahmet Çavuş ile Ahmet Çavuş (Gökdağ) yapmışlardır.¹² Demirci Mehmet Efe ile Köpekçi Nuri Efe'nin rekabet içerisinde olmaları nedeniyle çoğu zaman araları iyi olmamıştır. Demirci Mehmet Efe'nin Tavas tarafına gelmesi gerginliklere yol açmış, Demirci Mehmet Efe Kızılcabölük ve Çiftlik köylerine kadar geldiği halde, Köpekçi Nuri Efe'den dolayı Tavas'a girmeye cesaret edememiştir.¹³ Köpekçi Nuri Efe ile Demirci Mehmet Efe arasındaki ilişkiler daha sonraki yıllarda zaman zaman düzelmiştir.

Köpekçi Nuri Efe 15 Mayıs 1919'da İzmir'in işgali sonrası Tavas'ta yaşananların etkisi ile Milli Mücadele içinde yer almıştır. Tavas Kaymakamı Ali Rıza Bey 16 Mayıs Cuma günü işgal haberini aldıktan sonra ilk işi dellal ile halkın Belediye önünde toplanmasını sağlamak olmuştur. Belediye önünde toplanan halka Kaymakam, İzmir'in işgal edildiğine ilişkin telgrafi okuyarak, bundan sonrası için nasıl hareket edilmesi gerektiğine dair bir konuşma yapmıştır. Kaymakamdan sonra sözü Yarengüme Hakimiyet-i Milliye okulu öğretmeni (muallim) Mehmet Ali (Sezer) Bey almıştır.¹⁴ Tavas'ta 16 Mayıs'ta¹⁵ Müftü Cennet Zade Tahir Efendi'nin de desteği ile gerçekleştirilen¹⁶ bu miting de İzmir'in işgaline karşı tepki olarak yapılan ilk mitingler arasında yer almıştır.

Yunan kuvvetlerinin 22 Mayıs 1919'da Selçuk'a girmeleri, Denizli'de bulunan 57. Tümen'e bağlı 57. Topçu Alay Komutanı Binbaşı İsmail Hakkı Bey ile Müftü Ahmet Hulusi Efendi'yi Aydın ve Nazilli ile işbirliği içerisinde halktan ve silahlı çetelerden kuvvetler

¹¹ Tavas Şöförler ve Otomobilciler Odası, s. 27, <http://www.tavas.gov.tr/anablok/cikanlar/nuriefe.htm> (Erişim Tarihi 24 Nisan 2007)

¹² Köpekçi Nuri Efe'nin neden ve ne zaman efe olduğuna dair bilgiye ulaşılammıştır. Y.n.

¹³ <http://www.tavas.net/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=38> (Erişim tarihi 24.04.2007)

¹⁴ Tütenk, *Milli Mücadelede Denizli*, s. 10, Tarhan Toker, *Kuvayı Milliye ve Milli Mücadele'de Denizli*, Denizli Sanayi Odası yayını: 3, Denizli (Basım tarihi verilmemiş), s. 30-31, Nuri Köstüklü, *Milli Mücadele'de Denizli, Isparta ve Burdur Sancakları*, Atatürk Araştırma Merkezi yayını, Ankara 1999, s. 53.

¹⁵ Veysi Akın, *Milli Mücadele'de Sarayköy*, Denizli 2001, s. 19.

¹⁶ Mitingler müftüler önderliğinde gerçekleştirilmiştir. Sarayköy mitingi Müftü Ahmet Şükrü Efendi, Acıpayam mitingi Müftü Hasan Efendi, Çal mitingini Müftü Ahmet İzzet Efendi ve Buldan mitingi Müftü Mehmet Efendi önderliğinde gerçekleştirilmiştir. Toker, *Kuvayı Milliye*, s. 31.

oluşturmaya¹⁷ ve iane toplamaya sevk etmiştir.¹⁸ Müftü Ahmet Hulusi Efendi önderliğinde başlayan bu çalışmalara Tavas, Sarayköy ve Çal ilk andan itibaren destek vermiştir.¹⁹

Yunan kuvvetlerine karşı alınan tedbirlerin yetersiz olması ve hazırlıksız yakalanılması nedeniyle 27 Mayıs'ta Aydın işgal edilmiştir.²⁰ Aydın'ın işgali Yunan ilerleyişinin Nazilli'ye doğru devam etmesine yol açmıştır.²¹ Nazilli ve Aydın'ın Yunan işgalinden kurtarılmasında Sarayköy'den gelen kuvvetler büyük yararlılıklar göstermiştir.²²

Aydın'ın 30 Haziran'da Yunan işgalinden kurtarılmasının ardından halk ve Kuva-yı Milliye kuvvetlerinin sevinci çok uzun sürmemiş²³, Sarayköy müfrezesi ve diğer milli kuvvetlerin geri dönmesi ile Yunanlılar Aydın'ı yeniden işgal etmek için harekete geçmişlerdir. Aydın'ı geri almak üzere²⁴ 3 Temmuz'da saldırıya geçen Yunan birlikleri aldıkları takviye kuvvetlerin desteği ile saat 21.00'de Aydın'ı ikinci kez işgal etmişlerdir.²⁵

Yunanlılara yönelik var olan endişelerin giderek artması ile Denizli'de Redd-i İlhak Heyet-i Milliyesi kurulmuştur.²⁶ Denizli Redd-i İlhak Heyet-i Milliyesi'nin bu hareketi ilçe ve bucaklara yayma çabalarına hız verilmiş, Tavas'a Dalamanlı zade Şükrü Bey gönderilerek yaklaşık bir hafta bu amaçla Tavas'ta çalışmalarda bulunmuştur. Kaymakam Ali Rıza Bey, Hakimiyet-i Milliye okulu öğretmeni Mehmet Ali Bey ve Tavaslı jandarma Mustafa Çavuş'un samimi gayretleri ile Heyet-i Milliye'nin kuruluşu gerçekleştirilmiştir.²⁷ Tavas Heyet-i Milliyesi'nin oluşumunda Köpekçi Nuri Efe de görev almıştır.²⁸

¹⁷ Tütenk, *Milli Mücadelede Denizli*, s. 10-11.

¹⁸ Sıtkı Aydın, *Güneybatı Anadolu'da Kuva-yı Milliye Hareketi*, Kültür Bakanlığı yayını, 3.Baskı, Ankara 2002, s. 162-163, 57. Tümen komutanı Albay Şefik Bey'in Yunan kuvvetlerinin ilerlemesi karşısında Aydın işgal edilecek olursa kuvvetlerini Çine'ye çekeceğini Harbiye Nezaretine bildirince, Harbiye Nezareti Tümenin Denizli istikametine çekilmesini emretmiştir. Şefik Bey'in ısrarlı tutumu karşısında 57. Tümen'i Çine'ye çekmesi Harbiye Nezaretince uygun bulunmuş ve Denizli'nin işgale uğraması halinde de 57. Topçu Alayı'nın Tavas'a çekilmesi emri verilmiştir. Köstüklü, *Milli Mücadele'de Denizli, Isparta*, s. 46.

¹⁹ Ethem Peker, *Milli Mücadele Yıllarında Denizli ve Civarındaki Kuva-yı Milliye Faaliyetleri*, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Denizli 1998, s. 34.

²⁰ Sabahattin Selek, *Milli Mücadele I*, Ulusal Kurtuluş Savaşı, Örgün yayınevi, 3. Baskı, İstanbul 2002, s. 209, Utkan Kocatürk, *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi 1918-1938*, TTK Yayını, 2. Baskı, Ankara 1988, s. 48, Toker, *Kuva-yı Milliye*, s. 57.

²¹ Ergün Aybars, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I*, Zeus kitabevi, İzmir 2005, s. 128.

²² Toker, *Kuva-yı Milliye*, s. 47, Tütenk, *Milli Mücadelede Denizli*, s. 20.

²³ Ali Sarıkoyuncu, *Milli Mücadele'de Din Adamları I*, (Ahmet Hulusi, Mehmet Rifat, Hacı Tevfik ve Abdurrahman Kamil Efendiler), 2. Baskı, Ankara, 1997, s. 88.

²⁴ Akın, *Milli Mücadelede*, s. 37.

²⁵ İlhan Tekeli - Selim İlkin, *Ege'deki Sivil Direniş'ten Kurtuluş Savaşı'na Geçerken Uşak Heyet-i Merkeziyesi ve İbrahim (Tahtakılıç) Bey*, Ankara 1989, s. 160.

²⁶ Ahmet Akif Tütenk, *Milli Mücadelede Denizli*, Denizli Öğretmen Yardımlaşma Derneği Yayın No: 1, İzmir 1949s.12, Toker, *Kuva-yı Milliye*, s. 33.

²⁷ Tütenk, *Milli Mücadelede Denizli*, s. 13, Toker, *Kuva-yı Milliye*, s. 42.

²⁸ Tavas Heyet-i Milliyesinin tespit edilebilen diğer üyeleri; Müftü Cennet Zade Tahir Efendi, Kaymakam Ali Rıza Bey, öğretmen Mehmet Ali Bey, Belediye Reisi Hacı İsmail Efendi, Katırcıoğlu Abdullah Efendi, Mehmet Kemalettin Efendi, Nakip Mehmet Ziya Bey, Köpekçi Nuri Efe, Ahmet Çavuş Efe, Hoca İmam Yusuf Efendi, Mustafa Çavuş Efe, Gandak Süleyman Efe, Kocaman oğlu Emin Efendi, Kocaman oğlu Tahir Efendi, Şeyh Ali Zade Osman Ağa, Nalbant Abdullah Ağa ve Hırkalı Halil Ağa'dır.

Köpekçi Nuri Efe'nin Milli Mücadele'ye kazandırılmasında Müftü Ahmet Hulusi Efendi'nin oğlu Mehmet Fevzi Bey'in özel bir yeri olmuştur. Denizli Heyet-i Milliyesi'nde 2. Şubede görev yapan Mehmet Fevzi Bey, Müftü Ahmet Hulusi Efendi'nin direktifi ile Tavas'a gitmiş ve Köpekçi Nuri Efe'yi Kuva-yı Milliye'ye katılması için davet etmiştir. Mehmet Fevzi Bey'in çalışmaları olumlu bir şekilde sonuçlanmış ve Köpekçi Nuri Efe ile Ahmet Çavuş Efe Kuva-yı Milliye kazandırılmıştır.²⁹ Köpekçi Nuri Efe'de direnmeyi milli dava olarak görmüş ve Milli Mücadeleye tam destek vermiştir.

Tavas Heyet-i Milliyesi gönüllü yazımı için kolları sıvamış, Öğretmen Mehmet Ali Bey ve Mustafa Çavuş camiden aldıkları sancağı Zahir Pazarı meydanına dikerek, davul çaldırıp eli silah tutan gençleri vatan için bu sancağın altında toplanmaya çağırmışlardır. Bu çalışmalar devam ederken dellal çıkarılarak halkın ileri gelenleri Belediye önündeki meydana davet edilmişlerdir³⁰. Bu faaliyetlerin etkisiyle bir taraftan Yarengüme, Kızılcaölük, Vakıf ve Karahisar'dan gönüllüler yazılmaya başlanmış, diğer taraftan bu gönüllüler ve aileleri için ihtiyaç duyulan paranın toplanması amacıyla gerekli önlemlerin alınmasına çalışılmıştır.³¹

Köpekçi Nuri Efe, Tavas Heyet-i Milliyesi tarafından³² Öğretmen Mehmet Ali Bey ile gönüllülerin başına geçirilmiştir.³³ Köpekçi Nuri Efe ve öğretmen Mehmet Ali Bey "Tavas müfrezesi" adı verilen gönüllüler ile Tavas'tan Denizli'ye uğurlanmışlardır.³⁴ Tavas müfrezesi, 2 Temmuz'da Denizli'ye gelmiştir³⁵. Tavas müfrezesi, Denizli'ye Çamlık mevkiinden giriş yapmış ve istasyona kadar halkın sevinç gösterileri arasında gitmiştir. İstasyona ulaşan Tavas müfrezesi³⁶ Denizlili Halil İbrahimoglu, yedek subay Rüştü ve Kadir oğlu yedek subay İsmail komutasında³⁷ Denizli'den 4 Temmuz günü tren ile Umurlu'ya gitmek üzere yola çıkmışlardır.³⁸ Tavas müfrezesi ile Umurlu'da bulunan yeni cepheye 4 Temmuz akşamı intikal etmişlerdir. Köpekçi Nuri Efe ve Öğretmen Mehmet Ali Bey'in Tavas müfrezesi cepheye ilk gelen müfrezelerden olmuştur.³⁹

²⁹ Demirci Mehmet Efe'nin Denizli Olayı nedeniyle oluşturduğu idam edilecekler listesinde Mehmet Fevzi Bey ismi de yer almıştır. Kaptan, *Türk Kurtuluş Savaşında Denizlili Önderler*, (2000), s. 127.

³⁰ Bu davete ilgisiz kalanlar da olmuştur. Tütenk, *Milli Mücadelede Denizli*, s. 13.

³¹ Tütenk, *Milli Mücadelede Denizli*, s. 13, Toker, *Kuva-yı Milliye*, s. 42.

³² Aydın, *Güneybatı Anadolu'da Kuva-yı Milliye Hareketi*, s. 234,

³³ Kaptan, *Türk Kurtuluş Savaşında Denizlili Önderler*, s. 97.

³⁴ Aydın, *Güneybatı Anadolu'da Kuva-yı Milliye Hareketi*, s. 234, Hakimiyet-i Milliye İlkokulu öğretmeni olan Mehmet Ali (Sezer) dir. Kaptan, *Kurtuluş Savaşı'nda*, s. 97.

³⁵ Tütenk, *Milli Mücadelede Denizli*, s. 22, Toker, *Kuva-yı Milliye*, s. 48.

³⁶ Tütenk, *Milli Mücadelede Denizli*, s. 22.

³⁷ Tütenk, *Milli Mücadelede Denizli*, s. 22, Aydın, *Güneybatı Anadolu'da Kuva-yı Milliye Hareketi*, s. 205.

³⁸ Tütenk, *Milli Mücadelede Denizli*, s. 22, Toker, *Kuva-yı Milliye*, s. 48.

³⁹ Köstüklü, *Milli Mücadelede Denizli, Isparta*, s. 103-104.

Köpekçi Nuri Efe ve Tavas müfrezesinin Denizli'den cepheye intikal etmeden bir gün öncesi 3 Temmuz günü Aydın'ı Yunan askerleri tarafından ikinci kez işgal edilmesi ile⁴⁰ Aydın'da bulunan Sarayköy müfrezesi ve diğer küçük müfrezeler çarpışarak Nazilli istikametine geri çekilmişlerdir.⁴¹ Aydın'ın ikinci kez işgalini heyecan ile karşılayan Denizli, cephedeki eksiklikleri gidermek için harekete geçmiştir. Nazilli-Denizli istikametinde Yunanlıları durdurma görevi verilen Binbaşı Hakkı komutasındaki küçük bir müfrezenin bu görevi başaramayacağı kısa sürede anlaşılınca Denizli Heyet-i Milliyesi tarafından ilk etapta 100 kadar gönüllü toplanmasına karar verilmiştir⁴². Yaşanan yeni gelişmeler ile Denizli'den daha önce cepheye gönderilen kuvvetler, yeni gönderilen kuvvetler ile desteklenmiş ve cephenin yeniden düzenlenmesi yoluna gidilmiştir.

4 Temmuz'da Umurlu'ya ulaşan kuvvetlerden Denizli müfrezesi Başçayır'a, Tavas'tan giden gönüllüler ve Köpekçi Nuri Efe çetesi Serçe Köye yerleştirilmiştir. Daha önceden burada bulunan kuvvetlere Demirci Mehmet Efe'nin 200 kadar kuvvetiyle katılması 5 Temmuz'da Umurlu'da Yunan ilerleyişinin durdurulmasını sağlamıştır.⁴³ Yörük Ali Efe kumandasında Köpekçi Nuri Efe ile öğretmen Mehmet Ali Bey'in idaresi altında Serçe Köy'de savaştan Tavas müfrezesi büyük başarılar göstermiştir.⁴⁴ Tavas gönüllüleri Yunanlıların üstün kuvvetleri ile üst üste Serçe köye yaptıkları saldırıları püskürtmüştür.⁴⁵ Öğretmen Mehmet Ali Bey'de Tavas, Kızılcabölük, Vakıf ve Karahisar'dan yanında bulunan yirmi kadar gönüllü ile bu savaşlarda kahramanca savaşmıştır.⁴⁶

Denizli mücahitleri cepheyi desteklemeye devam etmişler ve Aydın'ı geri almak için 13 Temmuz 1919 günü Binbaşı Hacı Şükrü Bey komutasında Yunan kuvvetleri üzerine taarruz etmişlerdir. Ancak yapılan taarruz sonuçsuz kalmıştır. Bu taarruzda Denizli Milli Müfrezesini Komiser Hamdi Bey ile yanında bulunan Karpuzcu Ahmet Efendi yönetmiştir. Diğer kol içerisinde bulunan Yörük Ali Efe komutasında öğretmen Mehmet Ali Bey ile Köpekçi Nuri Efe Serçe köyünde Yunan kuvvetlerini durdurmuşlardır. Tavas mücahitleri düşmanın cephe gerisine sarkmasını engellemişler, 17 Temmuz günü Serçe köyüne yönelik Yunan taarruzu karşısında başarılı bir savunma yapmışlardır⁴⁷. Kuva-yı Milliye birliklerinin Yunan

⁴⁰ Tütenk, *Milli Mücadelede Denizli*, s. 22, Tekeli - İlkin, *Ege'deki Sivil Direniş'ten*, s. 160.

⁴¹ Köstüklü, *Milli Mücadele'de Denizli, Isparta*, s. 103.

⁴² Tütenk, *Milli Mücadelede Denizli*, s. 22, Aydın, *Güneybatı Anadolu'da Kuva-yı Milliye Hareketi*, s. 234.

⁴³ Toker, *Kuva-yı Milliye*, s. 48, Peker, *Milli Mücadele Yıllarında Denizli ve Civarındaki*, s. 64, Köpekçi Nuri Efe Çetesi 140 kişiden oluşmuştur. ATESE A: 7/3446, D: 4(4), F: 53. (463-162).

⁴⁴ Tütenk, *Milli Mücadelede Denizli*, s. 28, Toker, *Kuva-yı Milliye*, s. 56. Sarıkoyuncu, *Milli Mücadelede Din adamları I*, s. 88-89.

⁴⁵ İstiklal Harbi gazetesi, 9 Temmuz 1919, no: 59.

⁴⁶ İstiklal Harbi gazetesi, 9 Temmuz 1919, no: 59.

⁴⁷ Tütenk, *Milli Mücadelede Denizli*, s. 28, Toker, *Kuva-yı Milliye*, s. 56.

kuvvetlerinin güçlü saldırısı karşısındaki savunması 17 Temmuz'da geri çekilmeyi engelleyememiştir⁴⁸. Aydın Cephesi Umum Komutanı Hacı Şükrü Bey, geri çekilme nedeniyle Cephe Komutanlığı Karargahı'nı 20 Temmuz'da Umurlu'dan Köşk'e taşıtmıştır⁴⁹. Köpekçi Nuri Efe ve mücahitleri de Köşk'e çekilen birlikler arasında yer almıştır⁵⁰.

Kuva-yı Milliye birliklerinin Umurlu'dan Köşk'e çekilmeleri ve cephenin Köşk'te kurulması morallerin bozulmasına neden olmuştur. Ancak bu durum direniş için heyecanı zayıflatmamış ve bilakis mücadele heyecanının artmasına neden olmuştur⁵¹. Kuva-yı Milliye liderleri ile komutanlar arasında Köşk'te bir toplantı yapılmış ve bu toplantıda cephenin yeniden ıslahı ile gönüllülerin askeri teşkilata bağlanması kararları alınmıştır. Bu kararlara rağmen gün geçtikçe efelerin cephedeki gücü zayıflamamış ve giderek artmıştır. Nazilli ve Aydın'ın kurtuluşu esnasında bilhassa Yörük Ali Efe'nin ismi ön plana çıkmış, ün kazanan efeler arasında Tavas'tan Köpekçi Nuri Efe, Acıpayam'dan Etem Efe, Zurnacı Ali Efe, Dokuzun Mehmet Efe ve Sökeli Ali Efe'nin isimleri yer almıştır⁵².

Yöneticiler, subaylar ve askerler kendilerini bağlayan kurallar ile hareket etmek durumunda iken, çetecilikten gelme efeler ve kızanları kendi kurallarına göre keyfi davranış sergilemişlerdir. Bu keyfi davranışların hedefinde kimi zaman komutanlar, kimi zaman yerel yönetimin temsilcileri olan mutasarrıf veya kaymakamlar yer almıştır. Bu durumun önüne geçmeye o dönemde mevcut askeri kuvvetlerin gücü yetmemiş, merkezi otoritenin kurulamaması efeler saltanatının yaşanmasına yol açmıştır.

4-11 Eylül 1919 tarihleri arasında toplanan Sivas Kongresinde efelerin kurduğu saltanatı yerinden oynatacak kararlar alınmaya çalışılmış⁵³, Batı cephesini kontrol altına almak amacıyla Ali Fuat (Cebesoy) Paşa Umum Kuva-yı Milliye komutanlığına getirilmiştir. Sivas Kongresi sonrası halk ve gönüllüler üzerindeki efelerin gücü kırılmadığından⁵⁴ bu kararların belirgin bir etkisi görülmemiştir. 25 Aralık 1919'da 12. Kolordu ve 14. Kolordu komutanlıklarından Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti, Aydın Vilayetinde Kuva-yı Milliye Reisleri tarafından mutasarrıf ve kaymakamların alıkonulması, tutuklanması, menfaatçi ve aşağı gösterilmelerinin doğuracağı olumsuz sonuçlara dikkat çekerek bu keyfi hareketlerin

⁴⁸ Mehmet Başaran, "Kuva-yı Milliye Dönemi Demirci Mehmet Efe'nin Faaliyetleri", Uluslar arası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu, 6-7-8 Eylül 2006, Cilt 1, Denizli 2007, s. 533.

⁴⁹ Tütenk, *Milli Mücadelede Denizli*, s. 28, Sarıkoyuncu, *Milli Mücadelede Din Adamları I*, s. 88-89.

⁵⁰ Köşk cephesinde Köpekçi Nuri Efe'nin kuryeliğini Tavaslı Kerimoğlu yapmıştır Kaptan, *Türk Kurtuluş Savaşı'nda*, s. 97.

⁵¹ Başaran, "Kuva-yı Milliye Dönemi Demirci Mehmet Efe'nin Faaliyetleri", s. 533.

⁵² Akın, *Milli Mücadelede Sarayköy*, s. 38

⁵³ Akın, *Milli Mücadelede*, s. 41.

⁵⁴ Veysi Akın, *Nazilli Cephesinde Sarayköy Müfrezesi*, Milli Mücadele'de Nazilli Cephesi ve Önderleri Paneli, Editör: Mehmet Başaran, Milli Mücadelede Aydın Cephesi: 2, İstanbul 2007 s. 102,

önlenmesi için gerekli tedbirleri almaları emredilmiştir.⁵⁵ Aydın ve Havalisi Kuva-yı Milliye komutanlığının emriyle “*Aydın ve Denizli livaları dahilindeki kazalara ve o havali mutasarrıf ve kaymakamlarına yazılan telgrafnamelerin*” 9 Kasım 1919’dan itibaren Kuva-yı Milliye’nin müdahalesi ile gönderilmesinin engellenerek Burdur merkezinde bekletilmelerinden dolayı gerekli önlemlerin alınamadığı anlaşılmıştır.⁵⁶

23. ve 57. Tümenlerin sevk ve idaresini eline alması ve efelerin idaresinden kaynaklanan olumsuzlukların bertaraf edilmesi için Albay Refet (Bele) Bey gönderilmiştir.⁵⁷ Ancak, Refet Bey’in cephedeki askeri ve gönüllü güçleri kendisine bağlama çabaları da sonuç vermemiştir.⁵⁸ Refet Bey, 21 Aralık 1919’da Kuva-yı Milliye güçlerini kısmen 57. Tümen’e bağlama ve Demirci Mehmet Efe’yi sadece cephe gerisinden sorumlu tutmakta başarı sağlayabilmiştir.⁵⁹ Bu süreçte Milne Hattı üzerinde küçük çatışmalar dışında önemli olaylar yaşanmamıştır.⁶⁰

1920 Haziran’ına kadar cephede çok büyük bir değişiklik olmaz iken Yunanlıların 22 Haziran 1920 de 6 tümenlik bir kuvvetle genel taarruza geçmeleri önemli değişikliklere yol açmıştır.⁶¹ Yunanlıların Nazilli’ye doğru hareketlenmesi Köşk cephesinin düşmesiyle sonuçlanmıştır.⁶² 24 Haziran Yunan taarruzu ile Kuva-yı Milliye kuvvetleri Köşk’ten geri çekilmeye başlamışlardır.⁶³ Yunan ilerleyişi Köşk, Sultanhisar ve Atça’nın işgalleri ile⁶⁴ Nazilli’ye doğru devam etmiştir.⁶⁵ Yunanlıları durduracak karşılarında askeri bir gücün olmaması Büyük Menderes vadisi içinde işgallerin hızlı bir şekilde genişlemesine yol

⁵⁵ Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Dairesi tarafından 25 Aralık 1919’da 12. Kolordu ve 14. Kolordu Komutanlıklarına gönderilen 25 Aralık 1919 tarihli yazı. ATESE A: 1/1, D: 26, F: 29.

⁵⁶ Harbiye Nezareti’nin 27 Aralık 1919 tarihli 12. Kolordu Komutanlığına gönderdiği şifre yazı. ATESE A: 1/1, D: 26, F: 29-1.

⁵⁷ Refet Bey cepheye geldikten sonra komutayı eline alma konusunda beklentileri karşılayamamıştır. Aydın, *Güneybatı Anadolu’da Kuva-yı Milliye*, s. 318.

⁵⁸ Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk*, Cilt I, (1920-1927) Yayına hazırlayan: Zeynep Korkmaz, Ankara 1984, s. 195.

⁵⁹ Aydın, *Güneybatı Anadolu’da Kuva-yı Milliye*, s. 319, Refet Bey’in aldığı karar ile Aydın cephesi “İzmir Cenup Cephesi” adını almış, Demirci Mehmet Efe “Aydın Kuva-yı Milliye Kumandanlığını korumuştur. Kuran, *Milli Mücadele’de Aydın ve Nazilli Cephesi*, s. 193.

⁶⁰ Akın, *Milli Mücadelede*, s. 42. İsyanların bastırılmasında Demirci Mehmet Efe önemli bir rol üstlenmiştir. Albay M. Şefik “Kuvve-yi Tedbiye Komutanı” olarak Demirci Mehmet Efe ile birlikte bulunmuştur. Aydın, *Güneybatı Anadolu’da Kuva-yı Milliye*, s. 366-368.

⁶¹ Aybars, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I*, s. 228.

⁶² Toker, *Kuva-yı Milliye*, s. 67, Kocatürk, *Atatürk ve Türkiye*, s. 174, Asaf Gökbel, *Milli Mücadelede Aydın*, Aydın 1964, s. 396.

⁶³ Tütenk, *Milli Mücadelede Denizli*, s. 40.

⁶⁴ Tütenk, *Milli Mücadelede Denizli*, s. 40.

⁶⁵ Aybars, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I*, s. 128.

açmıştır. İşgallerin engellenememesi Denizli ve ilçelerinde var olan endişeyi oldukça artırmıştır.⁶⁶

Kuva-yı Milliye kuvvetleri dağınık halde Sarayköy'e çekilmişler ve 24/25 Haziran 1920 gecesi Milli Karargahı Sarayköy'de kurarak bölgenin işgalini engelleme hazırlıklarına başlamışlardır.⁶⁷ Yunan kuvvetlerinin 2 Temmuz'da Sarayköy önlerinde görülmeleri, Denizli ve Sarayköy'de var olan heyecanı doruk noktasına çıkarmıştır. Denizli halkının çoğu Tavas, Acıpayam, Dinar, Burdur ve Antalya'ya doğru göçe başlamışlardır.⁶⁸ Denizli halkı, şehirde yaşayan yerli ve Aydın ile Nazilli'den getirilen göçmen Rum ve Ermenilerin Yunan kuvvetleri ile işbirliği yapmasından büyük endişe duymuştur.⁶⁹

4 Temmuz 1920 günü 57. Tümen Karargahı Denizli yakınlarında Goncalı İstasyonuna taşınmıştır. Yunan kuvvetleri 3 Temmuz'da Nazilli'yi işgal ettikten sonra, Nazilli ve Alaşehir yönünden hareketlenerek, 5 Temmuz'da Buldan ile Sarayköy'ün bazı köylerini işgal etmişlerdir.⁷⁰

Yunan ilerleyişi karşısında şartların ağırlaştığı bir süreçte Yunanlıların Menderes nehrini geçerek Denizli'yi işgal edecekleri yönünde artan endişe ve korku⁷¹ nedeniyle Müftü Ahmet Hulusi Efendi, Denizli'den Rum erkeklerinin Eğirdir ve Dinar'a göç ettirilerek yaşanabilecek sorunlara karşı bir tedbir almayı istemiştir. Bu amaçla Demirci Mehmet Efe'den yardım istemiş,⁷² Denizli'nin işgal altına girmesi halinde Yunanlıların şiddetiyle karşı karşıya kalacaklarını inanan şehrin bir kısım ileri geleni bu yardım talebine karşı çıkarak tepki göstermişlerdir. Müftü Ahmet Hulusi Efendi ve Milli Mücadele'yi destekleyenler gösterilen sert tepkiler ile⁷³ halkın hedefi haline getirilmişlerdir.

Müftü Ahmet Hulusi Efendi Denizli Heyet-i Milliye Reisi olarak muhaliflerin düşmanlığını kazandığı için Denizli'de daha fazla kalmayı göze alamamıştır. Önce ailesini

⁶⁶ Ercan Haytoğlu, “*Milli Mücadele’de Denizli’nin Aydın Kuva-yı Milliyesi ile İlişkileri*”, Milli Mücadele’de Aydın Sancağı ve Yörük Ali Efe, Editör: Günver Güneş-Mehmet Başaran, Milli Mücadele’de Aydın: 8, Aydın Belediye Başkanlığı yayını, Aydın 2007, s. 182.

⁶⁷ Toker, *Kuva-yı Milliye*, s. 67, Tütenk, *Milli Mücadelede Denizli*, s. 40.

⁶⁸ Müftüler, *Denizli Heyet-i Milliyesi*, s. 11, Tütenk, *Milli Mücadelede Denizli*, s. 41, Toker, *Kuvayı Milliye*, s. 74.

⁶⁹ Nuri Köstüklü, *Arşiv Belgelerinin Işığı Altında “Denizli Hadiseleri”*, Milli Mücadele’de Denizli ve Müftü Ahmet Hulusi Efendi, (Türk Ocakları tarafından 24-25-26 Haziran 1992 tarihleri arasında yapılan sempozyum), Denizli 2010, s. 126.

⁷⁰ Köstüklü, *Milli Mücadelede Denizli, Isparta*, s. 106. Akın, *Milli Mücadelede*, s. 44.

⁷¹ M. Şefik Aker, *İstiklal Harbinde 57. Tümen ve Aydın Milli Cidali*, 106 Sayılı Askeri Mecmuanın Tarih Kısım, 1 Eylül 1937, Yıl: 11, Sayı: 47, Cilt III, İstanbul 1937, s. 192.

⁷² Celal Bayar, *Ben De Yazdım*, C. 8, İstanbul 1972, s. 2440. Tütenk, *Milli Mücadelede Denizli*, s. 42. Toker, *Kuvayı Milliye*, s. 75. Turan Akkoyun, *İstiklal Savaşı ‘nda Aydın Kuva-yı Milliyesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, D.E.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir 1988, s. 138.

⁷³ Lütfü Müftüler “*Denizli Tarihinde Önemli Bir Yer Tutan Demirci Vakası*” Tarihi -Turizmi ve Bütün Üniteleriyle Denizli Dergisi 1964, s. 23.

güvende olmaları için Tavas'a göndermiş⁷⁴, arkasından kendisine yönelik artan baskı ve tehditler nedeniyle Tavas'a gitmek için Demirci Mehmet Efe'den izin istemiştir. Müftü Efendi Efeden aldığı izin ile 6 Temmuz'da Tavas'a gitmiştir.⁷⁵

Yunanlıların Menderes nehrini geçerek Denizli'yi işgal edeceklerine dair endişe ve korkunun arttığı, Denizli'deki Rum erkeklerinin Dinar ve Eğirdir'e gönderilmesi konusunda yaşanan kritik durumda gerekli önlemlerin alınamamış olması ve Denizli'ye gönderilen Sökeli Ali Efe ve birkaç kızanının 9 Temmuz 1920'de öldürülmesi, Denizli'de daha büyük acıların yaşanmasına yol açmıştır. Demirci Mehmet Efe'nin Denizli'ye gelerek Sökeli Ali Efe ve kızanlarının intikamını kendi metodu ile almaya çalışması, Denizli'de asayişin tamamen ortadan kalkmasına neden olmuştur. Demirci Mehmet Efe, zeybek ve kızanlarının Denizli'de yaptıkları kısa zamanda Tavas'ta duyulmuş ve yaşananlar Tavas'ta ciddi bir infial uyandırmıştır⁷⁶. Denizli Olayı'ndan önce Tavas ve havalisine başlayan göç, Denizli Olayının duyulmasından sonra giderek hız kazanmıştır.⁷⁷ Umum Kumandan Demirci Mehmet Efe'nin Tavas'a giderek Denizli'de yaşananlardan sorumlu tuttuğu Tavas'a kaçan Denizlilileri cezalandırmak için zeybek ve kızanları ile baskın yapması ihtimali Tavas'ı harekete geçirmiştir.⁷⁸

Söke'de kurulan Aydın Sulh Mahkemesi hakimi Süreyya Bey, o sırada Muğla'dan Denizli'ye giderken yolda karşılaştığı Denizli'den kaçmış göçmenler kendisini Denizli'ye gitmemesi için ikna etmeye çalışmışlardır. Süreyya Bey'e daha çok Denizli'de yaşananlar ile ilgili bilgi veren göçmenler Tavas'la ilgili olarak; "Tavas'ta Köpekçi Nuri Efe ve Ahmet çavuş efeler varmış. Kızanlariyle beraber orada imişler. Kaymakam bey bunların silahlı kuvvetlerini jandarma ile birleştirerek Tavas'ta bir cephe kurmuş. Siperler yaptırmış. Demirci oraya gelirse müdafaa için bazı tedbir ve tertipler almış. Çünkü Demirci Efenin bu umumi muhaceretten canı sıkılacağı için Tavas'a, Acıpayam'a filan kuvvet göndermesi ve oralardaki Denizlileri sıkıştırması, hiç değilse geri çevirmeğe çalışması çok bekleniyormuş" bilgisini vermişlerdir.⁷⁹

Kaymakam Ali Rıza Bey, Köpekçi Nuri Efe, Ahmet Çavuş ve Tavas halkı Denizli Olayı'nın yaşandığı 9 Temmuz'u 10 Temmuz'a bağlayan gece sabaha kadar Tavas yolunu

⁷⁴ Peker, *Milli Mücadele Yıllarında Denizli ve Civarındaki*, s. 94.

⁷⁵ Müftüler, *Denizli Heyet-i Milliyesi*, s. 17-18.

⁷⁶ Demirci Mehmet Efe'nin Denizli'de yaptıkları "Denizli Olayı (Vak'ası)" olarak tarihe geçmiştir.

⁷⁷ Sındırgılı Süreyya (S. Örgü Evren), *Denizli Vak'ası ve Demirci Mehmet Efe*, İstanbul 1955, s. 53.

⁷⁸ Emin Aslan Tokat, *Milli Mücadele'de Sarayköy Hatıralarım*, Yayınlayan: Esat Özberk, İstanbul 1995, s. 68, Celal Bayar, *Ben de Yazdım, Milli Mücadeleye Gidiş*, Sabah Kitapları, C. 8, İstanbul 1997, s. 16.

⁷⁹ Sındırgılı Süreyya, *Denizli Vak'ası ve Demirci*, s. 47-48.

tutmuşlar⁸⁰ ve Demirci Mehmet Efe'ye “Eğer Tavas’a gelirsen ateşle karşılaşacaksın” tehdidinde bulunmuşlardır.⁸¹

Süreyya Bey'in Denizli'ye geldikten sonra Demirci ile görüşme yaptığı sırada Demirci Mehmet Efe'nin;“Tavas'ta Köpekçi Nuri Efe ve yanında biri daha hükümete yerleşmişler, orada kuvvet topluyorlarmış, onlara da hadlerini bildireceğim”⁸² sözleri Tavas'ta Demirci Mehmet Efe'ye kaşı alınan önlemin haklılığını göstermiştir. Demirci Mehmet Efe Tavaslıların sergilediği kararlı tutum karşısında Tavas'a gitmekten vazgeçmek zorunda kalmıştır.⁸³

20 Temmuz 1919'da Köşk cephesinde bulunduğunu bildiğimiz Köpekçi Nuri Efe'nin 9 Temmuz 1920'ye kadar neler yaptığı bilinmez iken, Denizli Olayı ile ismini yeniden duyurduğu görülmüştür.⁸⁴

Büyük Millet Meclisi'nin henüz düzenli orduyu ve merkezi otoriteyi kuramadığı Eylül 1920'den itibaren Efelerin tesirleri azaltılmaya çalışılmış ise de bu mümkün olmamıştır⁸⁵. Denizli Olayı sonrası bölge üzerindeki otoritesi yok edilemeyen Demirci Mehmet Efe, gücünün etkisi ile Köpekçi Nuri Efe'ye “Tavas İnzibat Komutanı” unvanı vermiştir.⁸⁶ İnzibat komutanı unvanı alan Köpekçi Nuri Efe ve kızanları Tavas'ta Demirci Mehmet Efe'nin Denizli'de yaptığı gibi yönetimi ellerine almışlardır.

Cephede önemli hizmetlerde bulunmuş olan Köpekçi Nuri Efe ve kızanları, 1920 Ekim başlarında keyfi davranışları ile Tavas'ta oldukça dikkat çeker hale gelmişlerdir. Nuri Efe, Tavas Askerlik Şubesinin işlerine karışarak 1308 ve 1315 doğumlulardan zeybekleri ve kızanları arasına asker kaydedeceğini ilan etmiş ve birçok askeri de saflarına katmaya başlamıştır.⁸⁷ Bu durumdan Erkan-ı Harbiye Umumiye Reisi Albay İsmet Bey haberdar edilmiş ve İsmet Bey tarafından Batı Cephesi Komutanlığına 27 Ekim'de bir şifre telgraf gönderilmiştir. Telgrafta; Köpekçi Nuri Efe'nin birçok askeri saflarına katarak Askerlik Şubesini zor durumda bıraktığı için bir an önce bu davranışlarının engellenmesi emri

⁸⁰ Tütenk, *Milli Mücadelede Denizli*, s. 47, Sındırgılı Süreyya, *Denizli Vak'ası ve Demirci*, s. 42, Toker, *Kuvayı Milliye*, s. 79, Aydın, *Güneybatı Anadolu'da Kuva-yı Milliye*, s. 422, Köstüklü, Tavas Kaymakamı'nın 1310-1315 doğumlulardan oluşan 80 kişilik asker kaçağını bir araya getirerek müfreze oluşturduğu bilgisine yer vermiştir. Köstüklü, *Milli Mücadele'de Denizli, Isparta*, s. 188.

⁸¹ Tokat, *Milli Mücadelede Sarayköy*., s. 68, Sındırgılı Süreyya, *Denizli Vak'ası ve Demirci*, s. 61.

⁸² Sındırgılı Süreyya, *Denizli Vak'ası ve Demirci*, s. 61.

⁸³ Tokat, *Milli Mücadelede Sarayköy*., s. 68, Sındırgılı Süreyya, *Denizli Vak'ası ve Demirci*, s. 61.

⁸⁴ Köpekçi Nuri Efe bu süreyi cephede mi geçirmiştir? Yoksa Tavas'a mı dönmüştür? Bu bilgileri destekleyen herhangi bir belgeye ve bilgiye tarafımızdan ulaşılamamıştır.

⁸⁵ Tokat, *Milli Mücadelede Sarayköy*., s. 42-43.

⁸⁶ Sökeli Ali Efe Nazilli'de merkez komutanı, Dokuzun Mehmet Efe inzibat komutanı, Zurnacı Ali Efe tren ve lokomotiflerde komutan, Çakır Efe, Kazım ve Mahmut Efeler Denizli'de Ali Efe Kaletavas, Kamil Efe Karacasu, Kara Mehmet Efe Sarayköy inzibat komutanı olmuşlardır. Tokat, *Milli Mücadelede Sarayköy*., s. 45.

⁸⁷ Burdur Kalem Riyasetinden 8 Ekim 1920'de yazılan yazı sureti. ATESE, A: 1/4282, D: 28, F: 41-1. (Bkz. Ekler, Belge örnekleri).

verilmiştir.⁸⁸ Bu emre rağmen Köpekçi Nuri Efe ve kızanlarının Tavas'taki keyfi davranışları engellenememiş, ileriki günlerde efe ve zeybekler keyfi davranışlarına devam etmişlerdir. Bekçiler, Köpekçi Nuri Efe'nin davranışlarını engellemeye yönelik müdahale etmeye çalışınca; "İnzibat bana aittir. Bekçilere ne oluyor" diyerek çok sert tepki göstermiştir. Efe, hükümetin otoritesini tanımayarak, hükümetin emirlerini açıkça ihlal etmekten çekinmemiştir.⁸⁹

Düzenli orduya geçiş çalışmalarının başlaması, Demirci Mehmet Efe'nin tenkili ile onun emrinde olan kızanları ve Tavas Bölüğü, Acıpayam atlıları gibi küçük müfrezeler düzenli orduya dahil edilmişlerdir. 1921 başından itibaren bölgede teşekkül etmiş olan tüm müfrezeler Denizli Askerlik Şubesi tarafından cepheye gönderilmişlerdir.⁹⁰

Milli Mücadele'den sonra Köpekçi Nuri Efe Tavas'ta bir ev yaptırmıştır.⁹¹ Evinde 4-5 güreş devesi, 10-15 ineği ve 25-30 attan oluşan öreki⁹² ile deve katarı olmuştur.⁹³ Deve katarı ile yük taşımacılığı yapan Köpekçi Nuri Efe, Milli Mücadele sonrası efe kıyafetlerini üzerinden çıkarmamış ve milli bayramlarda kaza protokolünde özel bir yeri olmuştur.⁹⁴

Efe, Cumhuriyet döneminde Tavas'ta devlet görevlilerinin saygı gösterdiği, Tavas içinde isteği ile her an etrafına 40-50 kızan toplayabilecek bir kişi olarak hayatını sürdürmüştür. Kendi yakınlarının düğünlerinde ağılık yaptığı bilinen Efe, zaman zaman kızanlarıyla eğlence ve sohbet alemlerine de katılmıştır.⁹⁵ Köpekçi Nuri Efe'nin tek zaafı kağıt oyunlarına düşkünlüğü olmuş, kağıt oyunları hem mal varlığını hem de kendisine duyulan sevgi ve saygının büyük ölçüde kaybolmasına yol açmıştır.⁹⁶ Hatta maddi anlamda bir ara muhtaç duruma düşmüş, Mareşal Fevzi Çakmak, Fahrettin Altay ve Mustafa Muğlalı Paşa'lar 1936 yılında Muğla'dan Denizli'ye geçerken Tavas'a uğradıklarında, konuklar ile yenen yemek

⁸⁸ ATESE A: 1/4282, D: 28, F: 41.

⁸⁹ Köstüklü, *Milli Mücadele'de Denizli, Isparta*, s. 214-215.

⁹⁰ Peker, *Milli Mücadele Yıllarında Denizli ve Civarındaki*, s. 105.

⁹¹ Şükrü Tekin Kaptan, hizmetlerinden dolayı bir şükran ifadesi olarak "Tavashoğulları" tarafından kendisi için bir ev yaptırıldığı bilgisi verilmiş ise de bu bilgiyi doğrulamak mümkün olmamıştır. Selahattin Batmazoğlu ve Abdullah Bıyıklı böyle bir şeyi asla duymadıklarını belirtmişlerdir. Efe'nin ölümünden sonra evin Boncukcu Hoca'ya (Yusuf Boncukcu) satıldığı, Boncukcu Hoca'dan da Ömer Tavashoğlu'nun aldığı bilgisini vermişlerdir. Bu bilgi 1933 Tavas doğumlu Emin oğlu Selahattin Batmazoğlu ve 1941 Tavas doğumlu Mehmet oğlu Abdullah Bıyıklı'dan alınmıştır. (Görüşme tarihi: 26.04.2012) Abdullah Bıyıklı Efe'nin evini satın alarak orada ikamet eden kişi olup, Mehmet Demiray'dan bizzat Efe'nin evi inşa ettirdiği bilgisini işittiğini de belirtmiştir.

⁹² Örek ifadesi Tavas'ta atlardan oluşan sürüye verilen isimdir.

⁹³ Kaptan, *Kurtuluş Savaşı'nda*, s. 99, Evinin çevresinde ahırları olup 60 kadar atı, sığırları ve develeri olup, Efe'nin sığırları sığırtaç için çıktığında sabah namazı için camiye gitmek üzere evden çıkanların sürünün arasında geçemediği için sabah namazına yetişemediğinin kendilerine anlatıldığını belirtmiştir. Bu bilgi 1941 Tavas doğumlu Mehmet oğlu Abdullah Bıyıklı'dan alınmıştır. (Görüşme tarihi: 26.04.2012) Sığırları ile ilgili bilgi abartılı olsa bile 15-20 ineği olmadığı açıktır.

⁹⁴ Efe'nin üzerinde tabanca, kama ve palası da bulunmuştur. Bu bilgi 1933 Tavas doğumlu Emin oğlu Selahattin Batmazoğlu'ndan alınmıştır. (Görüşme tarihi: 26.04.2012)

⁹⁵ Kaptan, *Kurtuluş Savaşı'nda*, s. 99.

⁹⁶ Kaptan, *Kurtuluş Savaşı'nda*, s. 99.

esnasında Nuri Efe maddi açıdan sıkıntı içinde olduğunu konuklar ile paylaşmıştır. Efe'nin yardım talebi paşalar tarafından uygun bulunmuş ve Cumhuriyet Halk Fırkası aracılığıyla daha sonra kendisine iki yüz lira gönderilmiştir.⁹⁷ Efe, ömrünün son zamanlarında tütün ziraati ile ilgilenmiştir.⁹⁸ Evli olmayan Nuri Efe, daha sonra Baharlar kasabasından Hasan ve Hüseyin adlarında iki genci evlatlık edinmiştir.⁹⁹

Efe'nin yaşam felsefesi kendi deyimiyle "Bu dünyada atın ürkeği, insanın korkağı yaşar" olmuştur. Bu yaşam felsefesi doğrultusunda hayatını sürdüren Efe, geçmişinden dolayı güvenlik amaçlı tedbirleri asla elden bırakmamıştır. Efe, dostu da düşmanı da çok olan bir kişi olduğu için nereye giderse köpekleri ile gitmiş, hatta oturduğu yerde bile sağında solunda önünde köpekleri yer almıştır. Efe bulunduğu her mekanda sırtını daima duvara dayamış ve namazını da her daim kızanları arasında kılmıştır.¹⁰⁰

Yaşlılık döneminde çevresine karşı daima sevecen olan ve çocuklara dahi "dayım" şeklinde hitap eden Efe, 20 Nisan 1951'de ölmüştür.¹⁰¹

EKLER

Fotoğraflar

⁹⁷ Efe'ye, Atatürk tarafından bir çiftlik önerisi yapıldığı, ancak Efe'nin çiftliği uzak bulması nedeniyle bu teklifi kabul etmediği, çiftlik teklifinden vazgeçilerek Türkiye Büyük Millet Meclisinde muhafızlık görevi önerildiği, Efe'nin de bu görevi "kapı bekçiliği yapamayacağı" gerekçesiyle geri çevirdiği belirtilmektedir. Kaptan, *Kurtuluş Savaşı'nda...*, s. 99-100.

⁹⁸ Kaptan, *Kurtuluş Savaşı'nda*, s. 100.

⁹⁹ Kaptan, *Kurtuluş Savaşı'nda*, s. 78, Efe'nin Hasan adında bir kişiyi evlat edinmiş olduğu ve bu evlatlığın daha sonra Almanya'ya gittiği bilgisini vermiştir. Bu bilgi 1933 Tavas doğumlu Emin oğlu Selahattin Batmazoğlu'ndan alınmıştır. (Görüşme tarihi: 26.04.2012) Nuri Efe'ye ait Nüfus Kayıt Örneği'nde yalnız Ömer ve Ayşe'den doğma Hasan'ı oğlu olarak görüyoruz. Nuri Efe'ye ait Nüfus Kayıt Örneği, Tavas Kaymakamlığı (İlçe Nüfus Müdürlüğü)'nün 09.05.2012 tarih ve B.05.0.NÜV.4.20.74.00.1670.2022 sayılı yazısı.

¹⁰⁰ Kaptan, *Kurtuluş Savaşı'nda*, s. 100.

¹⁰¹ Bu bilgi 1933 Tavas doğumlu Emin oğlu Selahattin Batmazoğlu'ndan alınmıştır. (Görüşme tarihi: 26.04.2012) Mezarı Selahattin Batmazoğlu tarafından yaptırılmıştır. Efe'nin mezar taşına "Kurtuluş Savaşı Denizli ve Aydın cepheleri ve kahramanlarından Gazi Nuri Efe. D.T. 1293 Ö.T. 20. 4. 1951" yazılmıştır.

Köpekçi Nuri Efe

Köpekçi Nuri Efe ve Nakkaşçıların Ahmet Efe.

A	305
D	28
F	61-1

برون طبعی

فلا تعجزوا قليلا ركن الي

الحمد لله

اردو ترجمہ
مقدمہ

خواسته کوچه نوری از ملک ۴۰۸ الی ۴۱۵ نوله ای افراد و سینه نقره
ایده حسن اعتماد انجمنی او بر سر رهبره افراد الهی و شایسته ای و
قاری شد افراد در دستن حصولی شکوفنده قاری مدبر شد ملک خدایه
سفر انجمن در ۱۵ نوامبر ۱۳۲۵ باز شد . او را به سنی سنانک استقامت

ذخیره / وفا تہ نہ لیدی

1. Burdur Kalem Riyasetinden 8 Ekim 1920'de yazılan yazı sureti. ATESE, A: 1/4282, D: 28,
F: 41-1.

Müdafaa-i Milliye Vekaleti

... suret

Ahz-ı asker

Ordu Şubesi

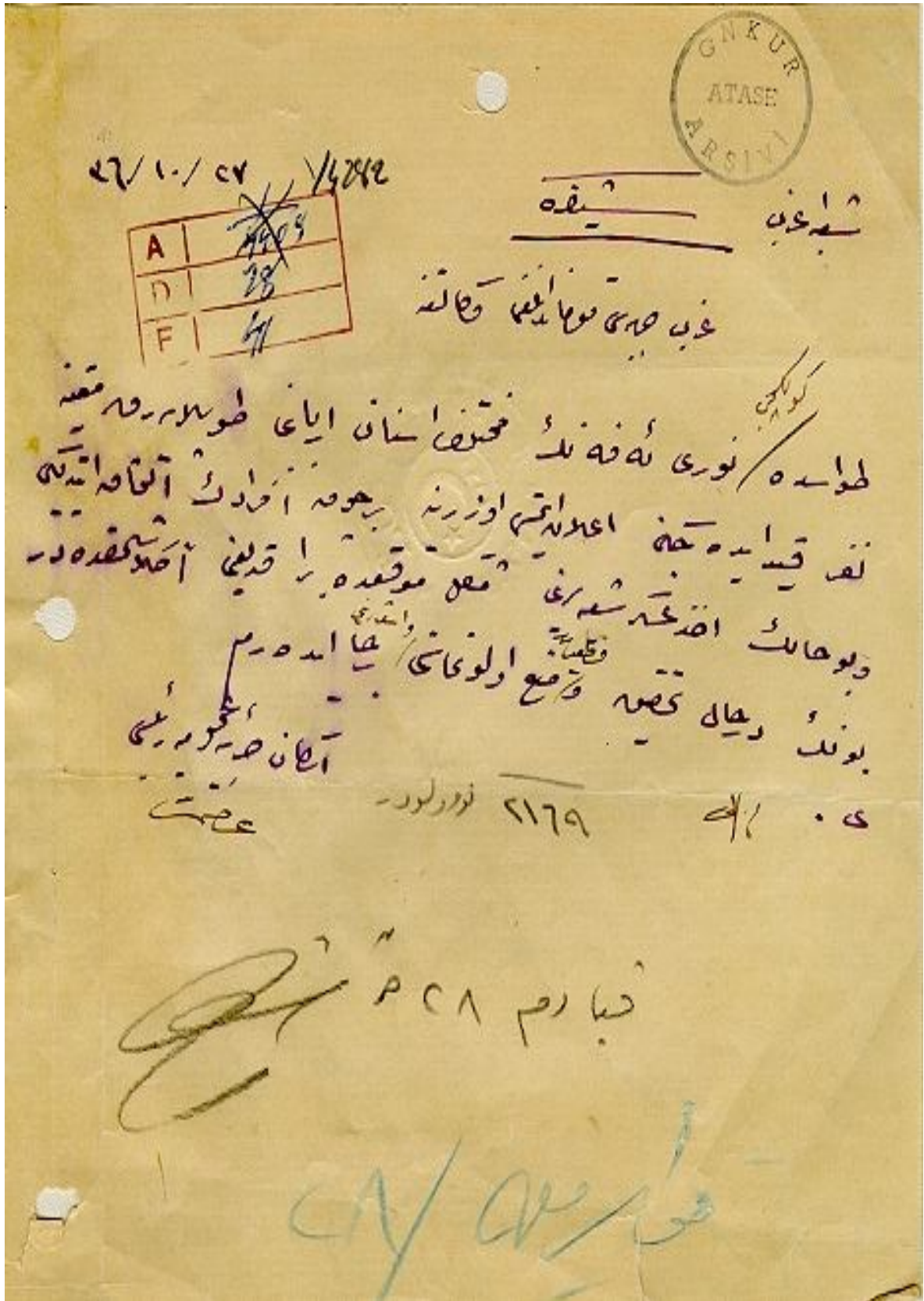
Aded Burdur Kalem Riyasetinin 8 Teşrin-i Evvel sene 36 ve 1778 şifre

İşarı

Tavas'ta Köpekçi Nuri Efe'nin 308 ile 315 tevellütlü efrattan maiyetine nefer kayıt edeceğini ilan etmesi üzerine birçok efradın iltihaka ... ettiği ve bu ... karşı şube efrat ve .. hususunda müşkül mevkide kaldığı mezkur şubenin işarıdır. Men'i için 57. Fırka Kumandanlığına yazılmıştır. Oraca men'i, esbabının istikmali lazımdır.

Garp Cephesi / Vekalet yazıldı.

... 10/27

2. Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi İsmet Bey'in Garp Cephesi Kumandanlığı Vekaletine gönderdiği 27 Ekim 1920 tarihli şifre. ATESE, A: 1/4282, D: 28, F: 41.

Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi İsmet Bey'in Garp Cephesi Kumandanlığı Vekaletine gönderdiği 27 Ekim 1920 tarihli şifre. ATESE, A: 1/4282, D: 28, F: 41.

27/10/36

Şube-i Garbi Şifre

Garp Cephesi Kumandanlığı Vekaletine

Tavas'ta Köpekçi Nuri Efe'nin muhtelif esnanı ... toplayarak maiyetine nefer kayd edeceğini ilan etmesi üzerine birçok efradın iltihak ettiği ve bu halin Ahz-ı Asker şubelerini müşkil mevkide bıraktığı anlaşılmaktadır. Bunun derhal kat'iyen men' olunmasını ... rica ederim.

Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi

İsmet

2169 numaroludur.